

LETTERS op het grafisch tv-display

D. M. DE BOER

In de vorige artikelenreeks over het zelfbouw grafisch TV-display werd uitgebreid aandacht besteed aan de hardware van dit display. Ook werden twee belangrijke routines besproken, nl. het aan of uitzetten van één van de 65536 aanwezige stippen en het wissen van het beeld. Maar... een display is geen display als er geen teksten op kunnen worden weergegeven. Daarom volgt in dit artikel wellicht het belangrijkste stukje software dat voor dit display werd geschreven: Het 'tekenen' van letters, met ongekende flexibiliteit.

Hardware of Software?

Letters op het grafisch display kunnen op verschillende manieren worden gerealiseerd. Allereerst de 'klassieke' methode, een karaktergenerator met een speciaal stuk RAM waarin de karakters in ASCII-vorm zijn opgeslagen. Het voordeel van deze methode is dat het display zeer snel is, en dat gemakkelijk letters van het scherm terug gelezen kunnen worden. Nadeel van de 'hardware methode' is, dat er componenten moeten worden aangeschaft en dat de gebruiker met handen en voeten gebonden is aan de eigenschappen van de schakeling.

De software oplossing geeft een ongekende flexibiliteit voor wat betreft lettervorm, letterhoogte, letterbreedte, letterafstand, letterplaats enz. Bovendien is de oplossing goedkoper (de hele 'schakeling' past in twee EPROM's 2708). Het nadeel van software, de traagheid, lijkt mee te vallen. Met de 1 MHz 6502 kunnen ongeveer 125 karakters per seconde worden getekend. De 6800 is iets trager, de 8080 haalt ongeveer 70 karakters per seconde. We gaan er hierbij vanuit dat er voor een karakter 48 punten moeten worden getekend (8 x 6 matrix). In dit geval wordt de letter wit getekend, en de achtergrond zwart, of omgekeerd.

Wanneer we het tekenen van de achtergrond achterwege laten wordt het geheel nog iets sneller. Eén nadeel blijft, het teruglezen van een karakter van het scherm is niet eenvoudig. Dit probleem is te omzeilen door de ASCII-code van de letters op het scherm in het computergeheugen op te slaan.

Vaak is het helemaal niet nodig om letters terug te lezen, de kopie is dan natuurlijk overbodig. De software oplossing biedt echter nog een aantal zeer aantrekkelijke mogelijkheden. Er is nl. automatisch een soort (zeer flexibele) programmeerbare karaktergenerator ontstaan. De karakterset kan op elke plaats in het RAM (of EPROM) staan.

De benodigde karakters voor een schaakprogramma kunnen bij het schaakprogramma worden geschreven, bij kaartspelletjes kan een kaart-symbolengenerator worden gebruikt enz. Dus voor elke specifieke toepassing kunnen de bij de toepassing behorende symbolen gewoon in het computergeheugen worden gezet. Natuurlijk kunnen ook verschillende karaktersets gelijktijdig in het geheugen staan, terwijl het programma bepaalt welke karakterset moet worden gebruikt. Doordat alle karakters slechts éénmaal op het scherm worden getekend, en daarna onveranderd blijven staan, kun-

nen meerdere karaktersets ook dóór elkaar worden gebruikt. Grafische karakters zijn natuurlijk niet nodig omdat dit display volledige grafische mogelijkheden bezit.

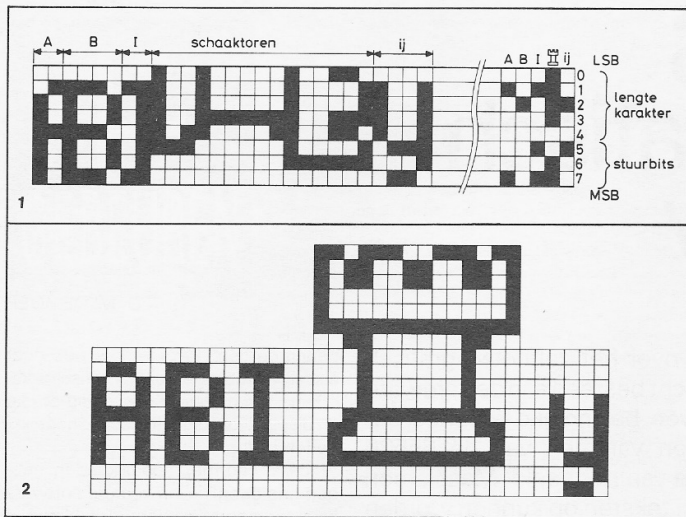
Al deze enorme mogelijkheden hebben ons doen kiezen voor de software karaktergeneratie. Natuurlijk blijft het mogelijk om naast deze software een 'normale' karaktergenerator toe te passen, en deze aan de display hardware toe te voegen. Op deze manier worden snelheid en flexibiliteit gekoppeld.

Software karaktergeneratie

Bij de karaktergeneratie hebben we een programma nodig dat karakters volgens voorgeschreven vorm op het scherm tekent. Daarbij wordt gebruik gemaakt van een tabel waarin de lettervormen liggen opgeslagen. Deze tabel kan worden beschouwd als een software karakterset. De manier waarop de letters liggen opgeslagen hangt natuurlijk af van het gebruikte programma. In het door ons ontwikkelde programma is gekozen voor een maximale vrijheid voor wat betreft karakterbreedte. Het puntjesraster waarin het karakter moet komen te staan is 8 puntjes hoog en kan 1 tot 31 puntjes breed zijn. Bij 'normale' letters zal de breedte variëren van 1 tot 5 puntjes. Wanneer een letter een verticale symmetrie-as heeft (bijvoorbeeld A) hoeft de letter maar half in de karaktergenerator te staan, het programma zorgt d.m.v. spiegeling voor de andere helft. Bovendien bestaat de mogelijkheid een karakter gekanteld in de karakterset op te bergen. We denken hierbij vooral aan schaakstukken. Een gekanteld karakter is altijd 8 puntjes breed en kan 1 tot 31 puntjes hoog zijn. Wanneer we met symmetrische figuren (verticale symmetrie-as) werken wordt het figuur 16 puntjes breed, en nog

SOFTWARE grafisch display

steeds tussen de 1 en 31 puntjes hoog. Op deze manier kunnen schaakstukken zeer gedetailleerd worden opgeslagen. Alleen het paard is niet symmetrisch, en moet in twee delen worden gesplitst. Op dezelfde wijze kunnen raketjes, maanlanders, poppetjes enz. als karakter in de karaktergenerator worden gezet. Een en ander is verduidelijkt in afb. 1. Hier ziet u een stukje van de karakterset. De bits die '0' zijn, zijn open gelaten, de bits die '1' zijn, zijn gekleurd. Achter elkaar zijn 5 verschillende situaties getekend. Normaal staan de karakters natuurlijk op alfabetische volgorde, deze volgorde is als voorbeeld gekozen. In afb. 2 ziet u hoe de verschillende karakters op het scherm verschijnen. Buiten de vorm van de letters moet het programma natuurlijk ook weten waar het karakter in de karakterset is te vinden, en hoeveel bytes het karakter in beslag neemt. Daarom moet aan de karakterset een tabel worden toegevoegd waaruit deze informatie is te halen. In deze tabel staat voor elk karakter aangegeven hoelang het karakter is, en of het karakter gespiegeld, gedraaid en/of geschoven moet worden. Op de werking van de tabel gaan we later in dit verhaal wat dieper in. Doordat alle karakters strak op elkaar staan wordt zeer efficiënt met de ruimte omgesprongen. In een normale karaktergenerator zijn *alle* letters minstens 5 hokjes breed i.v.m. de breedte van de letter 'M'. De vier bovenstaande letters zouden 20 bytes in beslag hebben ge-

nomen, nu zijn dat maar 16 bytes. De schaaktoren zou niet mogelijk zijn geweest.

Instelmogelijkheden

Zoals we hebben gezien kunnen karakters in de karaktergenerator gespiegeld, gedraaid en geschoven worden (zie afb. 1 en 2). Omdat deze instellingen per karakter verschillen moeten zij ook voor elk karakter zijn opgegeven. Er zijn echter ook instellingen welke voor een bepaalde situatie voor alle karakters geldig zijn. We denken hierbij aan vergrotingsfactoren in de hoogte en de breedte, plaats waar het karakter moet komen te staan enz. In het door RB ontwikkelde programma zijn de volgende instellingen mogelijk:

XCOR Deze geheugenplaats geeft het horizontale adres van het karakter (0-255).

YCOR Deze geheugenplaats geeft het verticale adres van het karakter (0-255).

BREED Deze geheugenplaats geeft een factor waarmee de karakterbreedte wordt vermenigvuldigd. Dus voor BREED=3 worden de letters 3 x zo breed (0-255).

HOOG Hetzelfde als breed, maar nu voor de hoogte.

KLEUR Elk bitje van deze geheugenplaats heeft een eigen betekenis.

bit 0: Wanneer dit bit '0' is, zullen de gegevens van een karakter zoals beginadres, lengte, kanten/draaien en/of schuiven worden bepaald aan de hand

afb. 1 Zó staan de karakters in de karaktergenerator. De laatste 5 bytes bevatten karakteristieke gegevens voor de karakters uit de karakterset.

afb. 2 Dit is het resultaat op het scherm.

afb. 3 Het effect van de 3 bits stuurcode op de letter y.

van de tabel. Wanneer dit bit '1' is kunnen we deze gegevens zelf bepalen (speciale effecten!).

bit 1: Als dit bit '0' is, wordt de XCOR verhoogd met de lengte van het karakter met daarbij opgeteld een vast aantal plaatsjes volgens geheugen 'SPATIE'. Op deze manier wordt een variabele letterafstand verkregen (weinig ruimte voor de 'i', veel ruimte voor de 'm'). Wanneer dit bit '1' is wordt de XCOR met een vast getal verhoogd (volgens LTRAF). Hierdoor komen alle letters op een vaste afstand van elkaar te staan.

bit 2: Dit bit bepaalt of de letters op een witte of zwarte achtergrond komen te staan. '1' = zwart, '0' = wit.

bit 3 Deze bits bepalen de 'kleur' van de letter volgens onderstaande tabel:

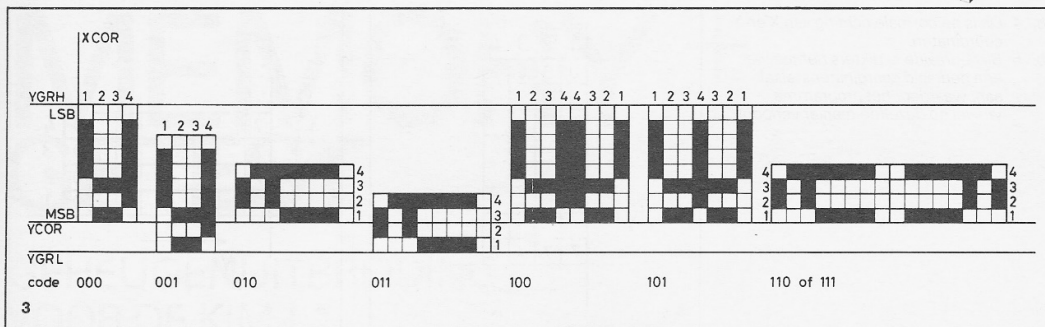
4	3
0	0 n.v.t. ('lezen')
0	1 inverteren
1	0 wit
1	1 zwart.

bit 5: Wanneer bit 5 '1' is, wordt aan het eind van een regel automatisch een CR en LF gegenereerd (we beginnen dus op een nieuwe regel).

bit 6: Door bit 6 '0' te maken wordt de achtergrond *niet* getekend. Hierdoor hoeven per letter minder puntjes te worden getekend.

bit 7: Door bit 7 '0' te maken wordt de letter zelf niet en de achtergrond wél getekend. Voor speciale effecten.

Door bit 6 en 7 beiden 0 te maken, gebeurt er op het scherm niets. Wel wordt door het programma beginadres en lengte van het karakter bepaald.

SPATIE Op deze geheugenplaats kan de afstand tussen twee letters worden aangegeven. Geldt alleen als bit 1 van 'KLEUR' nul is (variabele letter afstand).

LTRAF Op deze plaats kan een vaste letterafstand worden aangegeven (normaal = 6). Alle letters staan op een vaste afstand van elkaar. Voor LTRAF = 0 blijft XCOR ongewijzigd, en komen alle letters op dezelfde plaats op het scherm. Geldt alleen als bit van 'KLEUR' één is.

ASCII Met deze geheugenplaats kunnen we aangeven welk karakter we uit de karakterset willen halen. Wanneer bit 0 van 'KLEUR' logisch '1' is, gaan we uit van bekende gegevens ten aanzien van lengte, beginadres, kantelen/spiegelen/schuiven. In dit geval wordt niet naar 'ASCII' gekeken.

TBLHI en **TBLLO** Deze twee geheugenplaatsen geven het beginadres van de tabel. Omdat alle ASCII karakters onder de 20 (hex) niet afgedrukt hoeven te worden moeten we het beginadres met \$20 verminderen. Voor bijvoorbeeld de ASCII code \$22 wordt nu automatisch het 3^e getal uit de tabel gehaald.

KARHI en **KARLO** Door deze 2 plaatsen wordt het 16 bits beginadres van de karakterset aangegeven.

KNTLVO bevat de x coördinaat van de beginkantlijn. Wanneer automatisch een CR en LF wordt gegenereerd (bit 5 van 'KLEUR' = 1) zal de XCOR op de waarde van KNTLVO worden gezet.

KNTLAC bevat de x coördinaat van de eindkantlijn. Zodra XCOR voorbij deze kantlijn komt zal er of een LF en CR worden gegenereerd, of XCOR wordt niet meer opgehoogd. Door deze kantlijn op FF te zetten schakelen we de kantlijn uit.

Bovenstaande instellingen zullen in het begin wat onoverzichtelijk lijken. Voor

maximale flexibiliteit is het aantal instelmogelijkheden zeker niet overdreven. Bij normaal gebruik hoeven al deze instellingen, op ASCII na, slechts éénmaal te worden gedaan. De coördinaten die bepalen op welke plaats de letter op het scherm verschijnt worden na het tekenen van een letter steeds automatisch goed gezet voor de volgende letter. Dit automatisme is overigens uitschakelbaar. Voor bijzondere toepassingen kunnen alle instellingen naar hartelust worden gewijzigd.

Optionele instellingen

De geheugenplaatsen 'LENGTE', 'MODE', 'SUMLO' en 'SUMHI' bevatten gegevens die karakteristiek zijn voor een bepaalde letter. Bij normaal gebruik (BIT0 van 'KLEUR' = 0) worden deze gegevens door het programma uit de tabel gehaald. Bits 0...4 uit de tabel geven aan hoeveel bytes een bepaald karakter inneemt. dit gedeelte wordt in 'LENGTE' gezet. Bits 5...7 geven aan of een karakter gedraaid, gespiegeld en/of geschoven is. Deze stuurbits worden in 'MODE' gezet.

Door de lengte van alle voorgaande karakters op te tellen bij het beginadres van de karakterset bepaalt het programma op welk adres het te tekenen karakter begint. Dit adres wordt op SUMLO en SUMHI gezet.

Wanneer bit 0 van 'KLEUR' = 1 moeten de bovenstaande gegevens worden ingevoerd. Dit kan bijzonder handig zijn als er voor een bepaalde toepassing ergens in het geheugen één enkel karakter staat. De lengte van het karakter was voor de karakterset beperkt tot max. 31 bytes. Doordat de stuurbits nu apart in 'MODE' staan, kunnen we de volle 8 bits gebruiken voor de opgave van de lengte. Dus voor bijzondere karakters welke niet in de karakterset staan, maar ergens 'los' in het geheugen, is het maximale ka-

rakterformaat 8 hoog x 255 breed, of 255 hoog x 8 breed. Bij symmetrie wordt dit 255 hoog x 16 lang. Natuurlijk kunnen onafhankelijk hiervan nog verbredings- en verhogingsfactoren ingevoerd worden.

Kantelen/schuiven en spiegelen

In de tabel kunnen we voor elk karakter aangeven of het gekanteld, geschoven en/of gespiegeld moet worden. Wanneer we geen gebruik maken van de karakterset (zie 'Optionele instellingen') kunnen we deze gegevens kwijt op geheugenplaats 'MODE'. De codes zijn als volgt:

7	6	5	
1	X	0	spiegelen midden- dubbel
			poot
1	0	1	spiegelen midden- niet
			poot dubbel
X	1	X	draaien
0	X	1	schuiven

Bij symmetrische karakters hebben we dus niet de mogelijkheid tot schuiven. Bit 5 geeft nu aan of het laatste byte uit de karakterset bij spiegelen moet worden herhaald. Het effect heeft u al gezien in afb. 1 en 2 bij de letters A en I. Om het effect van de verschillende stuurcodes nog eens duidelijk te laten zien, hebben we alle mogelijke stuurbitcombinaties op de letter y los gelaten. Het resultaat ziet u in afb. 3. De normale stuurcode voor deze letter is 001 (geschoven).

Hulpvariabele

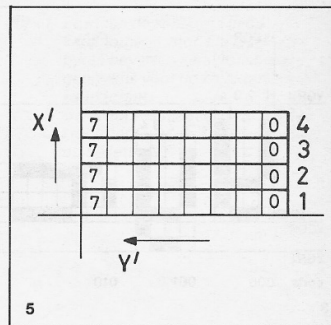
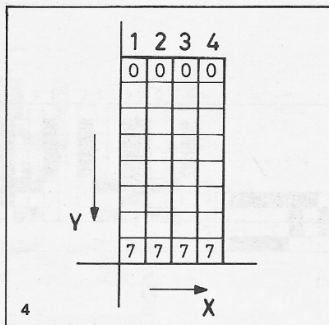
Voor de realisatie van het programma is het nodig verschillende hulpvariabelen in te voeren. In afb. 3 ziet u al twee van deze hulpvariabelen, nl. YGRH en YGRL. Wanneer de achtergrond (ook)

SOFTWARE grafisch display

afb. 4 Dit is de normale richting van X en Y coördinaten.

afb. 5 Bij gedraaide karakters nemen we een gedraaid coördinatenstelsel aan, waardoor het programma vrijwel op dezelfde manier verloopt.

moet worden getekend zal het programma alle vakjes binnen deze grenzen (waar geen letters staan) met de achtergrondkleur opvullen. Op deze manier verdwijnen alle 'resten' van oude teksten. YGRH ligt 8 x de verhogingsfactor boven YCOR, en YGRL ligt 2 x de verhogingsfactor onder YCOR. De verhogingsfactor is het getal dat in 'HOOG' staat. Bij normaal gebruik zal dit 1 zijn. Bij stuurcode '000' (normale situatie afb. 3) wordt de letter zo op het scherm gezet dat een letter met het puntje links onder op de coördinaten (XCOR), (YCOR) komt te staan. Wanneer we moeten schuiven (stuurcode 001 of 011) wordt aan het begin van het programma YCOR gelijk gemaakt aan YGRL, waardoor de hele letter 2 punten zakt. Aan het eind van het programma wordt YCOR weer op z'n oorspronkelijke waarde terug gezet.

Tijdens het tekenen van de letter geven steeds de twee hulpvariabelen XCOR2 en YCOR2 aan waar het eerstvolgende puntje moet worden getekend. In afb. 4 ziet u dit in tekening gebracht. Als eerste wordt bitje 7 van byte 1 getekend. Voor elk volgend bitje wordt YCOR2 met één verlaagd (lagere Y coördinaat is hoger in het beeld).

Wanneer dit proces 8 x is herhaald, wordt YCOR2 weer op de beginwaarde gezet en wordt XCOR2 met één verhoogd. Op dezelfde wijze worden de volgende bytes getekend. Het aantal bytes dat wordt getekend komt overeen met het getal dat in 'lengte' staat. Bij een gekanteld karakter willen we graag hetzelfde programma gebruiken. Dat kan door het coördinatenstelsel aan te nemen volgens afb. 5. De richting van de coördinaten is hier hetzelfde als in afb. 4 (Y coördinaat oplopend van bit 0 naar 7, X coördinaat oplopend van byte 1 naar byte 4). We zien dus dat niet alleen X en Y coördinaat zijn verwisseld, maar dat bovendien de richtingen tegengesteld zijn. De richtingsverandering is te verkrijgen door de coördinaten te inverteren. In de normale situatie maakten we XCOR2 gelijk aan XCOR en YCOR2 gelijk aan YCOR, nu moeten we XCOR2 gelijk maken aan YCOR en YCOR2 aan XCOR. Bij het doorgeven van adressen aan het display moeten we coördinaten natuurlijk weer terug draaien. Wanneer nu een volgend bitje moet worden getekend zullen we niet als vroeger YCOR2 met één verlagen. Doordat YCOR2 nu in wezen een geïnverteerde

X coördinaat is, zal het uiteindelijke effect op het scherm een verhoogde X coördinaat zijn. Hierdoor zal het nieuwe bitje rechts van het vorige bitje worden getekend.

De symmetrie is zeer eenvoudig te realiseren. Wanneer symmetrie gewenst is wordt er bij het bereiken van het laatste te tekenen byte een 'wissel' omgezet waardoor niet het eerstvolgende byte uit de karakterset wordt gehaald, maar juist het vorige byte. Op die manier wordt (bij een karakterlengte van 4) na byte 4 weer de bytes 3, 2 en 1 getekend, waardoor het spiegel-effect ontstaat. Bij gekantelde symmetrie (code 11X) ligt de situatie iets moeilijker. We stellen de hulpcoördinaten nu zo in alsof hetzelfde karakter nog een keer strak naast het reeds getekende karakter moet komen te staan. We schuiven nu het te tekenen byte echter niet naar links, maar naar rechts. Hierdoor zal niet bit 7 maar bit 0 als eerste worden getekend. Op deze manier komt ook in dit geval het spiegelbeeld tot stand.

Volgende maand:
De flowchart en het programma.

**8K x 8 statische RAM kaart
als bouw pakket**

P & T Electronics International

BV levert nu als aanvulling op het MCS-Alpha programma een 8K x 8 statische RAM-kaart (euroformaat).

Deze kaart (100 x 160 mm) is leverbaar in verschillende bus-uitvoeringen en derhalve direct toepasbaar in vele microprocessor systemen.

Enkele kenmerkende eigenschappen zijn:

- MUBUS en BEM-bus compatibel,
- capaciteit 8K x 8 bit statische RAM,
- voedingsspanning +5 V, 0,9 A,
- volledig gebufferde data- en

adresbus,

- adressering via DIL-schakelaars instelbaar over het gehele 64K adres,

- alle IC's op voeten,

- schrijfprotectie

faciliteit

- m.b.v. schakelaar,

- volledige documentatie

- wordt meegeleverd,

- leverbaar als bouw pakket (1

- st. f 650,— excl. BTW) of

- volledig geassembleerd, getest

- en ingebrand (1 st f 795,—

- excl. BTW),

- uit voorraad leverbaar.

- Binnenkort zijn ook bouwpak-

- ketten leverbaar voor:

- EPROM-socket kaart (euro-

- formaat) voor 2716 (max. capa-

- citeit 16K x 8 bit).

- EPROM-programmer kaart

- voor 2716 EPROM.

- Video Interface.

- Bus extenders en conver-

- ters.

- Alle kaarten zullen zowel als

- bouw pakket en als geteste unit

- worden geleverd; waarbij te-

- vens BEM-bus en MUBUS uit-

- voeringen.

Voor nadere informatie: P & T

Electronics International, Post-

bus 443 Leiden, tel.:

071,146045.

LETTERS op het grafisch tv-display

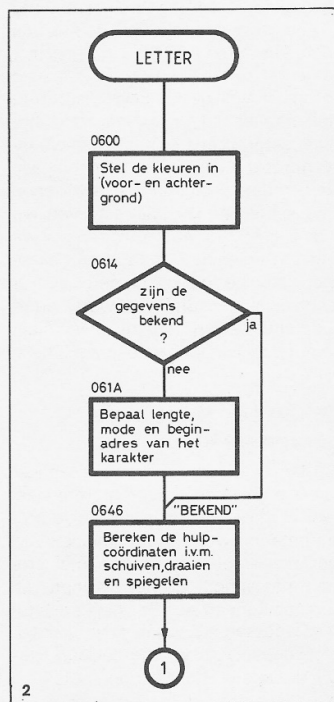
DEEL 2

D. M. DE BOER

In het vorige deel zijn we uitgebreid ingegaan op de manier waarop de karakters in het geheugen staan, de instelmogelijkheden van het programma, en de wijze waarop het programma karakters spiegelt, draait en/of schuift. In dit deel zullen we het stroomdiagram en het programma voor de 6502 behandelen.

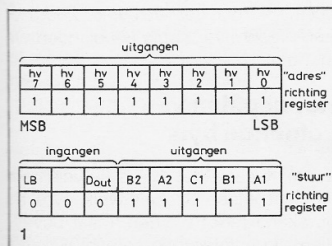
Het initialiseren (afb. 2)

Bij het initialiseren krijgen de diverse hulpvariabelen hun beginwaarde. Omdat het programma is uitgevoerd als subroutine gaan we ervan uit dat de richtingsregisters van de PIA's reeds goed staan. In afb. 1 ziet u nog eens welke aansluitingen ingang zijn en welke als uitgang dienst doen. Het initialiseren begint met het destilleren van de gewenste voor- en achtergrondkleur uit geheugenplaats 'KLEUR'. De voorgrondkleur komt in 'VOOR' te staan, de achtergrond in 'ACHTER'. Als bit 0 van 'KLEUR' de waarde '0' heeft zal het programma de lengte, de stuurbits en het beginadres van het karakter bepalen aan de hand van de gegevens uit de tabel. De lengte en de stuurbits

afb. 1 De aansluitingen op de PIA.

afb. 2 Het eerste stukje van het stroomdiagram. Hier krijgen de diverse geheugens hun beginwaarde.

worden rechtstreeks uit de tabel gehaald en op resp. 'LENGTE' en 'MODE' gezet. Het beginadres van het karakter wordt bepaald door de lengten van alle voorgaande karakters op te tellen bij het beginadres van de karakterset. We zijn inmiddels aangeland op adres 0646 (afb. 2 lijst 1), en op dit moment kennen we alle gegevens van het karakter. We beginnen nu met het berekenen en instellen van de hulpvari-

abelen. Allereerst YGR1 en YGRH. Met deze coördinaten is een balk gedefinieerd van 10 puntjes hoog, waartussen alle (normale) karakters komen te liggen. Deze coördinaten worden later in het programma gebruikt om de achtergrond boven, onder en tussen de letters aan te vullen.

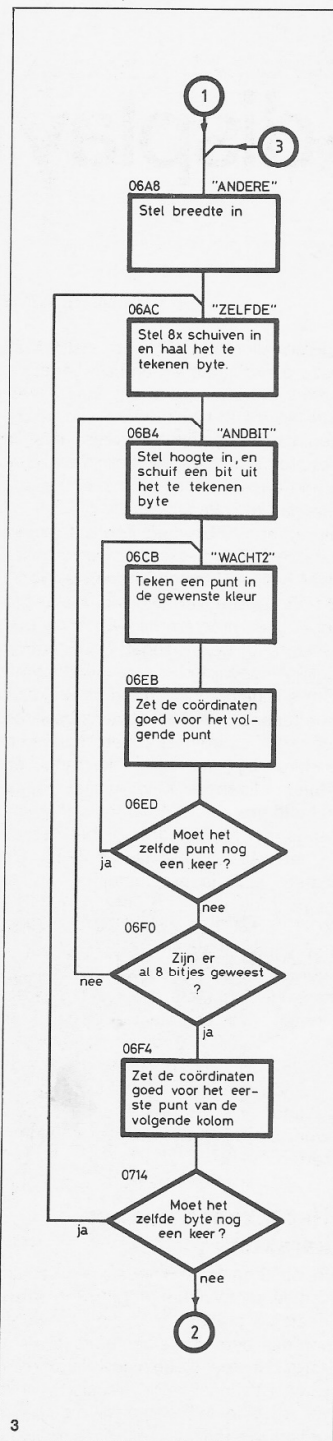
Op adres 065E wordt bepaald of het karakter al dan niet geschoven is. Wanneer het karakter geschoven is wordt YCOR overeenkomstig ingesteld. Later in het programma wordt hij ook weer terug gezet, zodat YCOR uiteindelijk ongewijzigd uit de strijd komt. Om snelheidsredenen wordt straks bij het tekenen van één byte steeds alléén de Y-coördinaat in het display veranderd bij normale karakters, en steeds alléén de X-coördinaat bij gekantelde karakters. Daarom worden nu reeds zowel het X adres als het Y adres in het display gezet (adres 0666). De laatste stap is het instellen van de hulpcoördinaten YCOR2, YCOR3, XCOR2, BREED2 en HOOG2. Zoals in het vorige deel al ter sprake kwam worden deze hulpcoördinaten bij gekantelde karakters 'gedraaid' overgenomen. De coördinaten XCOR2 en YCOR2 zijn de 'lopende' coördinaten. YCOR3 blijft tijdens het tekenen ongewijzigd, en wordt gebruikt om na het tekenen van 8 bitjes steeds YCOR2 weer op de oude waarde te kunnen zetten.

Het tekenen van een karakter

In afb. 3 en 4 ziet u het stroomdiagram van de kern van het programma. Afb. 3 geeft de procedure voor het tekenen van één byte uit de karakterset, afb. 4 zorgt dat steeds een nieuw karakterbyte wordt aangevoerd. Omdat elk karakter zowel in de breedte als in de hoogte kan worden uitgerekend zijn er wat lus-

SOFTWARE grafisch display

sen en tellers nodig. Elk byte wordt vertikaal neergezet (uitgaande van de normale situatie), met MSB onder. Wanneer we een karakter 3x zo breed willen hebben, moet elk byte 3x worden getekend. Daarom moeten we aan het begin van dit programma een teller instellen die bijhoudt hoeveel maal hetzelfde byte is getekend. Deze teller heeft de naam 'BREED3' gekregen. In het volgende blokje (06AC) wordt geheugenplaats 'TEL' op 08 gezet. Met deze teller houden we bij of er al 8 bitjes van het byte zijn getekend. Indexregister Y wordt gebruikt om het te tekenen byte aan te wijzen en staat nu op 0. Op adres 06B0 wordt hierdoor het eerste te tekenen byte opgehaald en op 'TEMP' gezet. De laatste in te stellen teller is de teller voor de verhogingsfactor. Hiervoor gebruiken we indexregister X. Na alle instellingen gaan we het eerste bitje uit het te tekenen byte schuiven. Normaal schuiven we naar links (MSB eerst). Alleen als we met het spiegelbeeld van een gekanteld figuur bezig zijn, moeten we naar rechts schuiven. Bit 6 van 'VLAG' geeft deze situatie aan. In ieder geval staat na het schuiven het te tekenen bitje in de carry.

Teken een punt in de gewenste kleur

We komen nu in het hart van alle lussen (afb. 3). Omdat dit programmeel veel herhaald wordt is dit stukje programma ontworpen op snelheid en niet zozeer op een klein aantal programmastappen. Bij het tekenen van één stip kunnen zich de volgende situaties voordoen: De stip moet worden getekend in de voorgrondkleur (carry=1). De stip moet worden getekend in de achtergrondkleur (carry=0), de stip moet niet getekend worden (bit 6 of 7 van 'KLEUR' = 0 en carry = 0 resp. 1). In de eerste twee gevallen wordt de kleur ingesteld, waarna naar adres 06CB wordt gesprongen. Hier wordt alléén het nieuwe Y-adres ingeklokt, omdat het X-adres gedurende het tekenen van een byte ongewijzigd blijft. (Voor een gekanteld karakter wordt uiteraard alléén het X-adres ingeklokt) Vervolgens wordt de schrijfpuls gegeven en de stip is getekend. Wanneer de stip niet getekend moest worden, omdat bit 6 of 7 (6 voor de achtergrond en 7 voor de voorgrond) '0' was, wordt YCOR2 zo ingesteld dat hij de plaats aanwijst van het eerstvolgende te

afb. 3 Dit stuk stroomdiagram tekent één byte in de gewenste hoogte- en breedte.

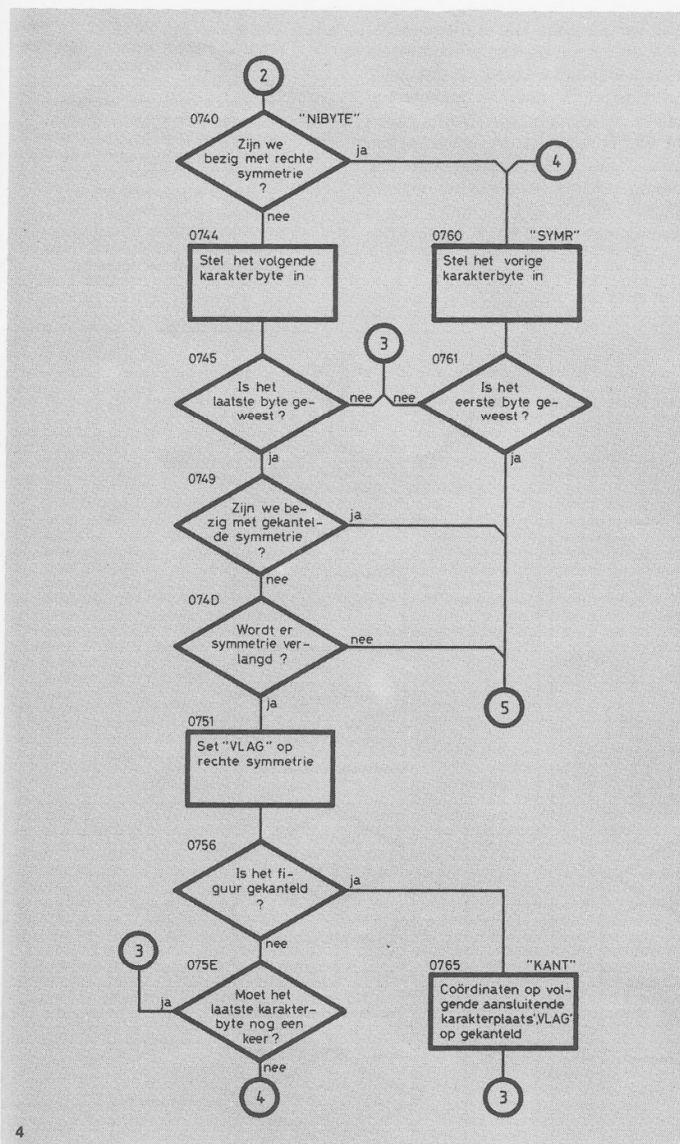
afb. 4 Het gedeelte dat zorg draagt voor het eventueel spiegelen van het karakter.

tekenen bitje. In alle gevallen geldt dat de verhogingsfactor (staat op dit moment in indexregister X) aangeeft hoeveel maal een stip herhaald moet worden, vóórdat het volgende bit uit het te tekenen byte geschoven wordt. Dit wordt aangegeven door de binnenste lus (afb. 3). Steeds als deze lus wordt doorlopen, wordt register X met één verminderd. Pas als dit register 0 is, wordt op adres 06F0 gekeken of er nog een bit van dit byte getekend moet worden. Zolang 'TEL' (welke we hadden ingesteld op 8) nog geen '0' is, wordt het te tekenen byte nog een keer geschoven.

Natuurlijk wordt ook de verhogingsfactor opnieuw ingesteld, omdat ook het nieuwe bitje misschien een aantal keren boven elkaar zal moeten worden getekend. Wanneer het byte is 'leeg geschoven' moeten we de coördinaten weer goed zetten voor de volgende kolom. Dit gebeurt vanaf adres 06F4. YCOR2 krijgt hier weer zijn oorspronkelijke waarde, terwijl XCOR2 met één wordt verhoogd. Vervolgens worden X- en Y-adres in het display gezet, zonder een schrijfpuls te genereren. Bij karakters in de normale positie behoeft alleen het X-adres ingeklokt te worden (XCOR2 X-adres), omdat het Y-adres voor elk bit opnieuw wordt ingeklokt. Bij een gedraaid karakter is dit net andersom, hier moet XCOR2 in het Y-buffer geheugen worden gezet, terwijl het X-adres voor elk bit opnieuw wordt ingeklokt. We belanden nu bij de laatste lus in afb. 3. Hetzelfde byte moet net zoveel keer getekend worden als de verbredingsfactor aangeeft. Op adres 0714 wordt gekeken of de teller 'BREED3' al bij 0 is. Zolang dit niet het geval is wordt de hele voorgaande procedure herhaald, zij het één positie verder op het beeld. Zodra er een nieuw byte nodig is belanden we in afb. 4.

Het bepalen van het volgende byte

In afb. 4 ziet u het stukje flowdiagram dat niet alleen bepaalt welk byte nu getekend moet worden, maar bovendien alle handelingen verricht om een

karakter te spiegelen (symmetrie). We maken onderscheid tussen 'rechte' symmetrie (zoals bij de A en de I, zie het vorige deel) en 'gekantelde' symmetrie (zoals bij de schaaktoren). De rechte symmetrie wordt aangegeven door bit 7 van 'VLAGE', de gekantelde symmetrie door bit 6. We komen in afb. 4 op adres 0740 binnen. Zolang nog niet alle bytes uit de karakterset getekend zijn, wordt op adres 0744 het

volgende byte uit de karakterset ingesteld. Hierna springen we terug naar afb. 3, waar het nieuwe byte in de juiste afmetingen getekend wordt. Zodra het laatste byte getekend is komen we via 0749 op adres 074D, waar gekeken wordt of het karakter gespiegeld moet worden. Wanneer dit niet het geval is rollen we door naar afb. 5. Als symmetrie wel wordt gevraagd zetten we voorlopig bit 7 van 'VLAGE' ten teken

van rechte symmetrie. Op 0756 wordt nu gekeken of het figuur ook werkelijk rechtop staat. We nemen voorlopig aan dat dit zo is. De laatste voorwaardelijke sprong vinden we op 075E. Hier wordt gekeken of de middenpoot dubbel moet worden genomen zoals bijvoorbeeld bij de A of enkel zoals bijvoorbeeld bij de I (zie het vorige deel). Bij een dubbele middenpoot springen we weer terug naar afb. 3 waar het hele proces op exact dezelfde wijze wordt herhaald. Het enige verschil met de eerste keer is dat nu bit 7 van 'VLAGE' log 1 is. Hierdoor is op adres 0740 (bovenaan in afb. 4) de 'wissel' omgezet, en wordt steeds het vorige karakterbyte ingesteld. Dit proces gaat door tot het 1e byte van het karakter uit de karakterset is getekend. Op dit moment is het gespiegelde gedeelte ook klaar en gaan we naar afb. 5. Bij het laatste geval, de gekantelde symmetrie gaan we bij 0756 (afb. 4) naar 0765. Hier worden de hulpcoördinaten ingesteld op de eerstvolgende karakterplaats, zij het zonder tussenruimte. Geheugenplaats 'VLAGE' wordt nu ingesteld op gekantelde symmetrie, en register Y wordt 0 gemaakt, zodat hij weer het eerste karakterbyte aanwijst. Doordat 'VLAGE' ingesteld is op gekantelde symmetrie wordt de wissel op adres 0740 nu niet bediend (het programma neemt dus steeds gewoon het volgende byte). Wel wordt steeds het karakterbyte naar rechts geschoven in plaats van naar links, waardoor bit 0 het eerst getekend wordt. Als op deze manier het spiegelbeeld tot stand is gekomen gaan we via 0745 en 0749 naar afb. 5.

Het opvullen van de ruimte tussen de letters

Het belangrijkste werk is gedaan, de letter is getekend. We zijn er echter nog niet, door mogelijkheden van kantelen en schuiven hebben niet alle letters dezelfde hoogte. Wanneer we de achtergrond willen tekenen moeten alle beeldstippen tussen YGRL en YGRH, waar geen letter zit, de achtergrondkleur krijgen. Alleen dan worden alle resten van oude tekst en/of tekeningen overschreven (zie afb. 3 vorig deel). Het opvullen van de achtergrond gebeurt volgens afb. 5.

Alléén gekantelde karakters kunnen hoger dan 8 punten zijn. In dit geval kan de ruimte boven de letter niet worden opgevuld (07C2).

SOFTWARE grafisch display

In afb. 6 ziet u het laatste stuk van het flowdiagram. Hier worden de coördinaten van de volgende letterplaats bepaald. Pas als dit bekend is wordt de ruimte achter de letter opgevuld tot de volgende letterplaats.

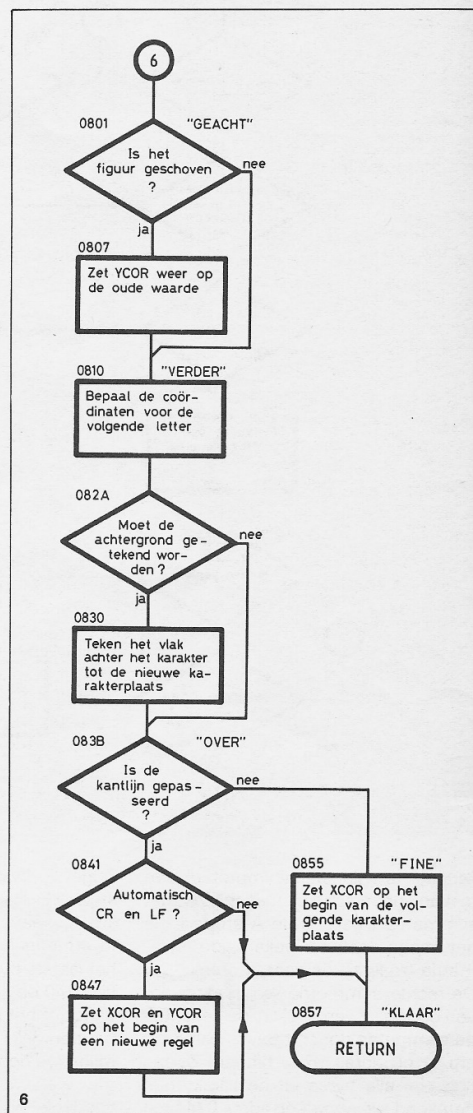
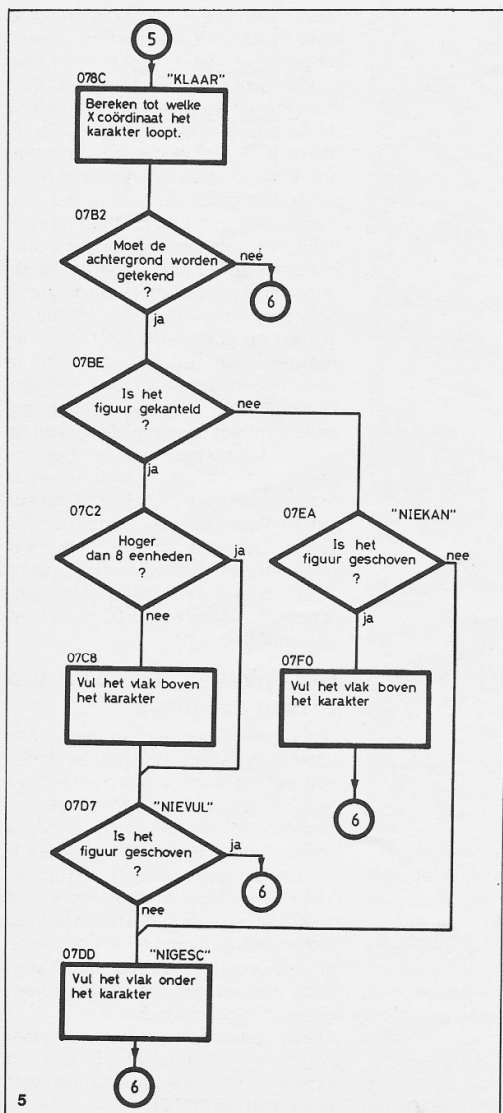
Onderdelen grafisch TV display

De *printen* voor het grafisch display waren in korte tijd geheel uitverkocht. Inmiddels is echter weer een nieuwe

partij aangemaakt. Het is mogelijk dat u uw geld terug gestort kreeg met de mededeling 'uitverkocht'. In dat geval kunt u de printen gewoon opnieuw bestellen. De *dynamische RAM's* gaven ook wat problemen, de voorraden van zowel Intel als NEC bleken niet voldoende om de behoefte te dekken. Wij hebben Sprint Elektronika bereid gevonden de $\mu D411D$ in voorraad te nemen.

afb. 5 Met dit deel van het stroomdiagram wordt de ruimte onder en boven de letters in de achtergrondkleur getekend.

afb. 6 Het laatste deel. Hier wordt de volgende letterpositie berekend. *lijst 1* Het programma. De vet gedrukte adressen zijn aangepast op de I/O van de KIM, en moeten voor andere systemen worden aangepast. Wanneer een ander startadres gewenst wordt moeten de instructies op 07D4, 07E5, 07FE en 0838 aangepast worden.

SOFTWARE grafisch display

0763 30 27	BMI	KLAAR	Onvoorwaardelijk				
0765 A5 B7	KANT	LDA YCOR3					
0767 A6 A3		LDX BREED2					
0769 38		SEC					
076A E9 08	COR	SBC #S08	Coördinaten instellen op volgende aansluitende karakterplaats.				
076C CA		DEX					
076D D0 FB		BNE COR					
076F 85 B6		STA YCOR2					
0771 85 B7		STA YCOR3					
0773 A5 A2		LDA YCOR					
0775 8D 00 17		STA ADRES					
0778 A2 02		LDX #S02	Nieuwe adressen inklokken.				
077A 8E 02 17		STX STUUR					
077D A0 00		LDY #S00					
077F 8C 02 17		STY STUUR					
0782 49 FF		EOR #SFF					
0784 85 B8		STA XCOR2	XCOR2 goed zetten				
0786 A9 40		LDA #S40					
0788 85 B2		STA VLAG	Zet 'VLAG' op gekantelde symmetrie				
078A D0 BE		BNE ANDER2	Onvoorwaardelijk				
078C A5 C3	KLAAR	LDA LENGTE					
078E 85 B1		STA TEMP	Lengte in 'TEMP'				
0790 24 C2		BIT MODE					
0792 50 06		BVC TEST					
0794 08		PHP	Indien gekanteld: karakterlengte is 8				
0795 A9 08		LDA #S08					
0797 85 B1		STA TEMP					
0799 28		PLP					
079A 10 0A	TEST	BPL GEWOON	Is er symmetrie?				
079C 06 B1		ASL TEMP	Bij symm. lengte x 2				
079E A9 20		LDA #S20					
07A0 24 C2		BIT MODE					
07A2 F0 02		BEQ GEWOON	Bij enkele middenpoot lengte - 2				
07A4 C6 B1		DEC TEMP					
07A6 A6 A3	GEWOON	LDX BREED					
07A8 A5 A1		LDA XCOR					
07AA 18	LOOP1	CLC					
07AB 65 B1		ADC TEMP	Bereken de nieuwe X-coördinaat, en zet hem in 'TEMP'				
07AD CA		DEX					
07AE D0 FA		BNE LOOP1					
07B0 85 B1		STA TEMP					
07B2 24 A5		BIT KLEUR					
07B4 50 4B		BVC GEACHT					
07B6 A5 A1		LDA XCOR					
07B8 85 B8		STA XCOR2	Coördinaten van het te vullen vlak.				
07BA A5 BD		LDA YGRH					
07BC 85 B7		STA YCOR3					
07BE 24 C2		BIT MODE	Indien niet gekanteld naar 'NIEKAN'				
07C0 50 28		BCV NIEKAN					
07C2 A5 C3		LDA LENGTE	Indien hoger dan 8 maar 'NIEVUL'				
07C4 C9 08		CMP #S08					
07C6 B0 0F		BCS NIEVUL					
07C8 A5 A2		LDA YCOR					
07CA A6 A4		LDX HOOG					
07CC 38	LOOP2	SEC					
07CD E5 C3		SBC LENGTE	Bereken de gekantelde hoogte				
07CF CA		DEX					
07D0 D0 FA		BNE LOOP2					
07D2 85 B6		STA YCOR2					
07D4 20 58 08		JSR TKNBLK	Teken boven het kar.				
07D7 A5 BC	NIEVUL	LDA YGRH	Indien niet geschoven				
07D9 C5 A2		CMP YCOR	strook onder het				
07DB F0 24		BEQ GEACHT	karakter tekenen.				
07DD A5 BC	NIGESC	LDA YGRH					
07DF 85 B6		STA YCOR2					
07E1 A5 A2		LDA YCOR	Vul de strook onder het karakter.				
07E3 85 B7		STA YCOR3					
07E5 20 58 08		JSR TKNBLK					
07E8 F0 17		BEQ GEACHT	Onvoorwaardelijk				
07EA A5 BC	NIEKAN	LDA YGRH	Indien niet geschoven				
07EC C5 A2		CMP YCOR	onderstrook gaan tekenen.				
07EE D0 ED		BNE NIGESC					
07F0 A5 A4		LDA HOOG					
07F2 0A		ASL					
07F3 0A		ASL	Bereken karakterhoogte.				
07F4 0A		ASL					
07F5 85 B3		STA HOOG2					
07F7 38		SEC					
07F8 A5 A2		LDA YCOR	Vul de strook boven het karakter.				
07FA E5 B3		SBC HOOG2					
07FC 85 B6		STA YCOR2					
07FE 20 58 08		JSR TKNBLK					
0801 A5 BC	GEACHT	LDA YGRH					
0803 C5 A2		CMP YCOR	Was het karakter geschoven?				
0805 D0 09		BNE VERDER					
0807 A6 A4		LDX HOOG					
0809 C6 A2	LOOP3	DEC YCOR					
080B C6 A2		DEC YCOR	Zet YCOR weer op de oude waarde.				
080D CA		DEX					
080E D0 F9		BNE LOOP3					
0810 A5 B1	VERDER	LDA TEMP					
0812 85 B8		STA XCOR2	Bereken nieuwe letterplaats voor variabele				
0814 18		CLC	letterafstand				
0815 65 A6		ADC SPATIE					
0817 85 B1		STA TEMP					
0819 A9 02		LDA #S2	Moet er vaste letterafstand				
081B 24 A5		BIT KLEUR	ingesteld worden?				
081D F0 09		BEQ VARI					
081F 08		PHP					
0820 A5 A1		LDA XCOR	Bereken de nieuwe letterplaats voor vaste letterafstand				
0822 18		CLC					
0823 65 A7		ADC LTRAF					
0825 85 B1		STA TEMP					
0827 28		PLP					
0828 A5 B8	VARI	LDA XCOR2					
082A C5 B1		CMP TEMP	Ruimte tussen de letters opvullen?				
082C B0 0D		BCS OVER					
082E 50 0B		BVC OVER					
0830 A5 BC		LDA YGRH					
0832 85 B6		STA YCOR2	Vul het vlak vanaf laatste karakter tot de nieuwe letterplaats.				
0834 A5 BD		LDA YGRH					
0836 85 B7		STA YCOR3					
0838 20 58 08		JSR TKNBLK					
083B A5 B1	OVER	LDA TEMP					
083D C5 D0		CMP KNTLAC	Is de achter-kantlijn gepasseerd?				
083F 90 14		BCC FINE					
0841 A9 20		LDA #S20					
0843 24 A5		BIT KLEUR	Automatisch CR en LF?				
0845 F0 10		BEQ KLAAR					
0847 A6 A4		LDX HOOG					
0849 A5 A2		LDA YCOR					
084B 18	LOOP4	CLC					
084C 69 0A		ADC #S0A	Verzorg een LF.				
084E CA		DEX					
084F D0 FA		BNE LOOP4					
0851 85 A2		STA YCOR					
0853 A5 D1		LDA KNTLVO					
0855 85 A1	FINE	STA XCOR	Verzorg een CR				
0857 60	KLAAR	RTS	Terug naar hoofdprog.				
0858 A5 B8	TKNBLK	LDA ACHTER					
085A 8D 02 17		STA STUUR	Stel begincoördinaten in.				
085D A4 B6		LDY YCOR2					
085F A6 B8		LDX XCOR2					
0861 AD 02 17	LOOP5	LDA STUUR					
0864 10 FB		BPL LOOP5					
0866 8E 00 17		STX ADRES					
0869 EE 02 17		INC STUUR					
086C EE 02 17		INC STUUR					
086F 8C 00 17		STY ADRES	Vul een vlak, begrensd door XCOR2, TEMP YCOR2 en YCOR3.				
0872 EE 02 17		INC STUUR					
0875 8D 02 17		STA STUUR					
0878 E8		INX					
0879 E4 B1		CPX TEMP					
087B D0 E4		BNE LOOP5					
087D 88		DEY					
087E C4 B7		CPY YCOR3					
0880 D0 DD		BNE LOOP5					
0882 60		RTS	Terug.				

Letters op het grafisch TV-display

Unieke softwareservice

RB komt (voorlopig experimenteel) met een unieke softwareservice. In het radioprogramma Hobbyscoop van woensdag 6 juni zal het hier besproken programma worden uitgezonden.

Wij zullen hierbij het KIM-formaat hanteren, waardoor alle KIM, AIM en SYM (of VIM) bezitters *gratis* in het bezit kunnen komen van dit programma (Intikken kan natuurlijk ook).

Het best kunt u de cassetterecorder welke u bij de computer gebruikt op de radio aansluiten en het programma opnemen. Hobbyscoop wordt elke woensdagavond uitgezonden om 22.30 uur op Hilversum 1.

LETTERS op het grafisch TV-display

Door ruimtegebrek moest de symbol table behorende bij de subroutine uit het vorige nummer komen te vervallen. De gebruikte (zero page) locaties zijn in vier groepen onder te verdelen:

Programma constanten

Dit zijn variabelen die doorgaans alleen aan het begin van het totale programma goed moeten worden gezet.

00D0 KNTLAC	}	Kantlijn voor en achter
00D1 KNTLVO		
00D2 KARLO	}	Beginadres van de karakterset
00D3 KARHI		
00D4 TBLLO	}	Beginadres van de (bij de karakterset behorende) tabel
00D5 TBLHI		

—\$20

Stuur getallen

Deze variabelen beïnvloeden rechtstreeks de manier waarop een karakter op het scherm verschijnt.

00A0 ASCII	geeft aan welk karakter
00A1 XCOR	X-coördinaat van het karakter
00A2 YCOR	Y-coördinaat van het karakter
00A3 BREED	Verbreedingsfactor
00A4 HOOG	Verhogingsfactor
00A5 KLEUR	Acht stuurbits (zie RB mei 1979)
00A6 SPATIE	Ruimte <i>tussen</i> twee letters (Variabele afstand)
00A7 LTRAF	De afstand tussen het begin van de ene letter en het begin van de andere letter (Vaste afstand)

Karakterconstanten

Deze variabelen kunnen naar keuze door de subroutine zelf bepaald worden, of (voor speciale effecten) door een ander programma. In het laatste geval wordt niet naar 'ASCII' gekeken.

00C0 SUMLO	}	start adres van het te tekenen karakter
00C1 SUMHI		
00C2 MODE		Kantelen/Schuiven/spiegelen?
00C3 LENGTE		Aantal bytes dat het karakter in de karakterset nodig heeft.

Interne variabelen

Deze geheugenplaatsen worden alleen gebruikt tijdens het uitvoeren van het programma.

00B1 TEMP	Tijdelijk register	
00B2 VLAG	Wordt geset bij 2e helft symmetrie	
00B3 HOOG2	}	Hulpcoördinaten in verband met kantelen en terugzetten van beginwaarden
00B4 BREED2		
00B5 BREED3		
00B6 YCOR2		
00B7 YCOR3		
00B8 XCOR2		
00B9 TEL		Aantal uit te schuiven bitjes
00Ba VOOR		Voorgrondkleur (zwart, wit, invertieren)
00BB ACHTER		Achtergrondkleur (zwart, wit)
00Bc YGRL		Onderste begrenzing tekstbalk
00BD YGRH		Bovenste begrenzing tekstbalk

RECTIFICATIE

In lijst 1 van RB juni 79 is helaas een foutje geslopen, op adres 06B7 moet B2 staan i.p.v. B4 ('VLAG')